

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria :
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunii
„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 1980

Prea onoraților protopresbiteri și onorată preoțime din eparchia Aradului.

În decursul acestui an împlinindu-se o miă de ani, dela întemeierea statului nostru ungar, din considerare la acest moment însemnat, în istoria iubitei noastre patrii, Înaltul guvern al țerii, cu prea grațiosul consens al Măjestații Sale gloriosului nostru Împărat și Rege, a aflat de bine, a dispune sărbarea acestui mileniu, în mod solemn.

Cel mai însemnat moment al acestei rari sărbări, are se fie mulțămita noastră cătră prea bunul Dumneșu, pentru-că pre lângă tôte vicisitudinile câte au obvenit, în restimpul cel îndelungat de o miă de ani, ne-a conservat și scutit iubita noastră patrie comună, Ungaria, și ne-a ocrotit și pre noi, dinpreună cu celelalte sorori poporē conlocuitoare, sub scutul său cel puternic.

Intru împlinirea acestei datorințe patriotice, la care suntem provocați și de Escelenția Sa Domnul Ministru reg. ung. de cult și învățământ, poftim pre onorata noastră preoțime, că în Dumineca din 28 Aprilie a. c. calend. vechiu (10 Maiu a. c. calend. nou), pre lângă îndătinatul serviciu divin să țină și doxologia de mulțămită, înălțând rugăciuni la Ceriu, și implorând conservarea, și prosperarea și mai de parte, a iubitei noastre patrii comune, precum și conservarea, ocrotirea și prosperarea noastră dinpreună cu a tuturor celorlalte sorori poporē conlocuitoare, în pace, dragoste și bună înțelegere; ér Majestații Sale gloriosului nostru Împărat și Rege Francisc Iosif I cerându-i dela atotputernicul Dumneșu, îndelungată și fericită domnire, întrufericirea și a nu-

măróselor sale poporē, avënd a se cânta și imnul poporal pentru monarch, sub decursul împărțirii anaforei.

La acea sărbare se se invite și dregătoriile civile din loc, precum și învețătorii cu școlarii.

După terminarea serviciului divin, preoții slujitori se arēte și poporului însemnatatea sărbării, într'o vorbire acomodată; ér după încheierea actului bisericesc de sărbare, învețătorii cu elevii se se re'n-tórcă la școlă, care va fi a se înfrumșeța în mod corespunzătoriu, în ziua premergătoare, când nu se vor ținē prelegeri, pentru-ca și învețătorii într'o vorbire potrivită, se arēte elevilor însemnatatea sărbării.

În fine întrufericirea acestei sărbări, învețătorii cu elevii, vor planta și o seamă de pomi roditori în grădina școlei.

Convinși că onorata preoțime își va împlini și această datorință în mod corespunzătoriu, cu binecuvântare archierescă, am rămas

Arad, în 12/24 Aprilie 1896.

Al vostru tuturor

de binevoitoriu :

Ioan Meșianu, m. p.
Episcopul Aradului.

Sinodul eparchial aradan.

Sedința VII.

S'a ținut în 4/16 Aprilie 1896 la órele 5 p. m. Președinte : Prea Sântia Sa părintele Episcop diecesan : Ioan Meșianu. Notariu : Ioan Lengeru.

La ordinea zilei este raportul comisiunei organizătoare, carea prin raportorul ei Nicolau Zigre propune și Sinodul votează statutul pentru pensionarea funcționarilor consistoriali și a profesorilor dela se-

minariul diecesan, cu adausul, că acest statut intră în valoare la 1 Iuliu a. c.

Tot la propunerea comisiei organizătoare Sinodul votează regulamentul pentru administrarea fondului „Antoniu Mocsonyi” precum și regulamentul referitoriu la administrarea fondului „Dr. Lazar Petrovici.”

Ședința VIII.

S'a ținut în 5/17 Aprilie la orele 10 a. m. Președinte: Prea Sântia Sa părintele Episcop diecesan Ioan Meșianu. Notariu: Dr. Traian Putici.

Presidiul prezintă cererile de concediu a-le deputaților Dr. Liviu Marcu și Constantin Lazar pentru întreaga durată a sesiunii actuale și Sinodul acordă numiților deputați concediul cerut.

Să prezintă rugarea preotului Teodor Popovici din Vinciorog pentru un ajutor din fondul preoțesc. Această rugare Sinodul o transpune Consistoriului din Oradea-mare pentru rezolvire competentă.

La ordinea zilei se pune raportul comisiei școlare, carea prin raportorul ei Iuon Lenger propune și Sinodul ia la cunoștință raportul general al senatului de școle dela Consistoriul din Arad.

În dezbaterile speciale Sinodul a luat următoarele concluse și anume :

1. Cu privire la censurarea cărților didactice Sinodul ia la cunoștință raportul Consistoriului cu adausul, ca Consistoriul să îngrijască, ca lista cărților censurate prin comisiunea instituită spre acest scop să se comunice cu organele subalterne în fiecare an cel mult până la 1 Iulie.

2. Cu privire la ameliorarea salarelor învățătoresci Sinodul ia la cunoștință raportul Consistoriului cu adausul : a) ca Consistoriul să îngrijască ca în toate comunele să se facă de timpuriu preliminariul separat pentru salarele învățătoresci dimpreună cu aruncul specificat pentru anul următoriu. b) Preliminariile și aruncul să se pertracteze prin sinódele parohiale în fiecare an până la 1 Iulie, și astfel primite de sinódele parohiale să se subștearnă Consistoriului pentru suprarevișuire și aprobare cât mai curând și anume astfel, ca până la 1 Septembrie fiecare comună să aibă preliminariul aprobat. c) În cazuri de extremă necesitate Consistoriul să avisează a concurge cu ajutoriu și din venitele colectei metropolitane.

În legătură cu acesta se primește și amandamentul făcut de deputatul Dr. Traian Putici, ca Consistoriul să îndrume pe protopresbiterii, ca aceștia să desvólte deosebită îngrijire față de prestarea regulată a salarelor învățătoresci, precum și propunerea făcută de Teodor Ceontea cu privire la computarea salarelor învățătoresci cu scop, ca să se știe hotărât cât face în fiecare comună salariul învățătoresc și remunerațiunea de cantor.

Cu privire la noua organizare a institutului pedagogic din Arad, Sinodul ia la cunoștință, că acest

institut cu începere cu an. scol. 1894/5 are patru cursuri, are un curs de pregătire și o școlă de aplicațiune.

În legătură cu acesta Sinodul ia la cunoștință cumpărarea casei aflătoare pe strada Sina în vecinătate imediată cu seminariul diecesan spre scopul de a-să mări prin acesta alumneul pedagogic.

Cu privire la ordinul Inaltului ministeriu de culte și instrucțiune publică, prin care Consistoriul aradan a fost provocat ca să compună și subștearnă statutele reuniunilor învățătoresci aflătoare pe teritoriul eparchiei până la 1 Mai a. c. Sinodul avisează Consistoriul a dispune cele de lipsă pentru efeptuirea acestei provocări.

Cu privire la frecuentațiunea școlară la propunerea comisiei Sinodul avisează Consistoriul din Arad a continua cu dispozițiunile ce va afla de lipsă pentru ameliorarea frecuentațiunei și a continua cu inspecțiunea școlilor prin organele sale.

Cu privire la bibliotecile populare Sinodul avisează Consistoriul a face cele de lipsă în această privință ér despre rezultat a raporta la proxima sesiune sinodală.

Cu privire la catichisarea elevilor de confesiunea noastră, cari cercetează școlile streine, Sinodul dispune ca pre viitoriu Consistoriul să facă raport special și despre rezultatul obținut de acești elevi în învățământul religiiunii.

Urmează la ordinea zilei raportul comisiei școlare referitoriu la darea de samă făcută Sinodului de Consistoriul din Oradea-mare ca senat școlar și Sinodul ia la cunoștință în general raportul Consistoriului din Oradea-mare, ér în dezbaterile speciale atât cu privire la ameliorarea salarelor învățătoresci, cât și cu privire la frecuentațiunea școlară Sinodul avisează Consistoriul din Oradea-mare a se conforma întru toate în aceste cestiuni concluserilor luate la raportul Consistoriului din Arad.

Cu privire la învățătorii aplicați în mod provisoriu la școlile noastre confesionale aparținători Consistoriului nostru din Oradea-mare, Sinodul la propunerea comisiei decide ca Consistoriul să aviseze pe acei învățători a se presenta în cel mai scurt timp la direcțiunea institutului pedagogic din Arad pentru depunerea examenelor prescise de lege.

Să pune la ordinea zilei continuarea raportului comisiei organizătoare, care prin raportorul ei Nicolau Zigre cu privire la desdaunarea pierderilor cari le-au avut în dotațiune protopresbiterii din eparchie prin introducerea legilor politice-bisericești, pe baza conclusului congresual Nr. 185 din anul trecut și în considerarea mijlócelor disponibile propune, ér Sinodul ia următorul conclus :

Pentru rebonificarea pierderilor avute de protopresbiterii în dotațiunea protopresbiterală Sinodul stăverese ca adaus în mod provisoriu pentru protopresbiterii din Arad, Timișóra, Lipova, Oradea-mare și Beiuș suma de 500 fl. la an, ér celorlalți proto-

presbiteri sau administratori protopresbiterali suma de 400 fl. la an cu începere dela 1 Ianuarie a. c. având a-să plăti în rate trilunare anticipative.

Din aceste sume însă suma de 200 fl. se consideră de pausal pentru inspecțiunea școlară, și prin această concluderea sinodală de sub Nr. 91 din anul 1894 se privește de efectuit. În legătură cu această se enunță, că Consistoriile vor fi îndreptățite în cazuri concrete a reduce retribuțiunile stabilite în măsura, respective în proporțiunea, rezultatelor produse prin activitatea dezvoltată de respectivii protopresbiteri la încasarea contribuțiilor eparchiale și la controlarea administrării averilor bisericesti din comunele submanuate.

Pentru acoperirea retribuțiilor sus espuse Sinodul avisează următoarele resurse :

a) Sinodul cu începere dela 1 Ianuarie a. c. enunță ridicarea contribuțiilor eparchiale eiectate pre credincioșii din eparchia dela 1 cruceriu la 2 cruceri. Aceste contribuții se vor eiecta în proporțiunea numărului credincioșilor asupra fie-cărei comune bisericesti din diecesă, și se vor solvi din bugetul anual al comunelor bisericesti.

b) Din venitul fondului clerical bisericesc se enunță a se lua și întrebuința încă Țece procente preste procentele, cari s'au luat până acum pentru trebuințele curente ale eparchiei

c) Aucta școlară curentă se asemnăză în cassa consistorială pentru acoperirea trebuințelor curente școlare.

d) Eventualul ajutoriu dela stat spre acest scop încă se va lua în considerațiune.

Bugetele Consistoriilor din Arad și Oradea-mare se vor conforma acestui conclud.

Se pune la ordinea Țilei raportul comisiunii petiționare, care prin raportul ei Iustin Ardelean propune, și Sinodul enunță următoarele :

Rugarea comunei Fănața pentru un ajutoriu se transpune Consistoriului din Oradea-mare spre luare în considerațiune la împărțirea ajutoarelor. Plânsorea mai multor credincioși din Macea contra preotului de acolo Georgiu Bragea se transpune Consistoriului din Arad pentru rezolvire competentă. Rugarea preotului Andreiu Horvath din Vărad-Velențe, și a comunei Bratca de a-li-se da concesiune a întreprinde colecte pentru ajutorare bisericilor de acolo Sinodul o încuviințază. Rugarea văduvei preotese Victoria Popovici din Tașad pentru un ajutoriu din fondul preoțesc se transpune Consistoriului din Oradea-mare pentru rezolvirea competentă. Rugarea învățătorului Iosif Mursa din Căpriora de a-i-se ierta suma de 80 fl. cu carea datorește fondului preoțesc aradan se transpune Consistoriului din Arad spre a-pretiare. Rugarea învățătorului Vasilie Strauț din Oșand de a-se ordina cercetare disciplinară încontra preotului de acolo se transpune Consistoriului din Oradea-mare pentru rezolvire competentă.

Ședința IX.

S'a ținut la 5/17 Aprilie la 4 ore după ameaȚi. Președinte : Prea Sântia Sa părintele Episcop diecesan : I o a n M e ț i a n. Notariu : I o a n L e n g e r.

La ordinea Țilei se continuă raportul comisiunii epitropeșci și Sinodul la propunerea comisiunii ia următoarele concludere :

Să ia la cunoșcința raportul comisiunii sinodale de scontru precum și inventariul averii diecesane și faptul, că Consistoriul a elaborat un regulament pentru afacerile interne a-le senatului epitropesc, care s'a pus deja în practică în mod provisoriu.

Propunerea comisiunii epitropeșci de a reduce încât e cu puțința spesele și la eiectarea dărilor pe realitățile diecesane mai departe, ca să nu se plătescă cheltuieli cari privesc fonduri speciale din fondul general diecesan și în fine să nu se liguideze salarii unor funcționari, cari nu fac serviciu, să transpune Consistoriului ca material spre a fi luată în considerare.

Să ceteșce și votează bugetul Consistoriului din Arad pentru anul 1896.

Asemenea să ceteșce și votează spesele și viaticul deputaȚilor, cari au participat la sesiunea actuală.

După această luând cuvântul Prea Sântia Sa enunță, că Sinodul pentru sesiunea actuală și-a terminat agendele avisate la competența sa prin statutul orgunic și mulțameșce mai întâi Atotputernicului DumneȚeu, care ne-a ajutorat a împlini și de astă dată cu zel și conșcința o însemnată datorința cătră s-ta noastră maică biserică, ér după aceea mulțameșce domnilor deputaȚi pentru zelul și interesul manifestat față de cauzele bisericesti școlare și fundationale a-le eparchiei precum și pentru bunavoința arătată și la această ocaziune și dechiară sesiunea ordinară a Sinodului pentru anul 1896 de încheiată.

Ascultând deputaȚii sinodali cu un viu interes aceste cuvinte a-le prea Sântiei Sale și între însufleșite esclamații de „Să trăiască Prea Sântia Sa“ în numele Sinodului ia cuvântul deputatul Dr. Nicolau Oncu și prin un discurs bine simțit mulțameșce Prea Sântiei Sale atât pentru înțelepta conducere a acestei sesiuni sinodale cât și în genere pentru zelul și activitatea neobosită dezvoltată de Prea Sântia Sa în tot timpul de când DumneȚeu a voit, ca Prea Sântia Sa să conducă destinele eparchiei.

Cu această s'a încheiat sesiunea actuală a Sinodului eparchial aradan.

Modificațiunile conștinței.

— Studiu psihologic. —

Perturbațiunile conștinței.

1. Caracteristica și speciile lor.

Numim *perturbațiunile conștinței* toate modificările, vieții psihice la cari se poate observa o

abatere dela starea normală, fie în compoziția reprezentățiilor singulare, fie în conexiunea și cursul lor. Perturbațiunile conștiinței sînt mai de multe specii, și anume: 1) *halucinațiunile și ilusiunile*, la cari se arată deviațiuni în reprezentațiile singulare; 2) *somnul, stările hipnotice și stările de alienațiune mentală*, la cari conexiunea și cursul reprezentațiilor este turburat. Atît în cazul prim cât și în al doilea conduita sentimentelor și afectelor asemenea este abnormală.

2) Halucinațiunile.

Ființa lor.

Halucinațiunile sînt reprezentații reproduse, cari se deosebesc de imaginile aducerii aminte, numai prin *intensitatea* lor. La halucinațiuni unei senzații nu-i corespunde în realitate ca excitațiune nici un obiect exterior. De ex. când vîd o figură de om sau de altă ființă fără să fie nimica în loc, sau când mi se pare, că am auzit sunet de clopote, dar în realitate n'a sunat nimic, șcl.

b) Speciile halucinațiunilor.

Halucinațiunile vederii obvin mai adesea. Acestea se numesc *vedenii* sau *visiuni*. În a doua linie urmează *fantomele auzului*. Mai rare sînt halucinațiunile tactile, olfactive și gustative.

c) Causele fisiologice ale halucinațiunilor.

Causele fisiologice ale halucinațiunilor sînt acestea: hiperemia pelitelor și scoarței cerebrale; acțiunea substanțelor toxice, cum sînt de ex. morfina, hașișul, alcoolul, etherul, cloformul, șcl.; în fine, și anemia cerebrală care urmează după turburările profunde ale nutrițiunei, precum și după abținerea totală dela alimente. În toate aceste stări fisiologice abnorme grămădindu-se în creri pr'o ductele de desasimilațiune ale țeseturilor, iritabilitatea scoarței cerebrale se augmantează și astfel în ea se nasc iritații interne automate.

d) Modificările halucinațiunilor.

Forma halucinațiunei atîrnă dela locul iritațiunei centrale, care earăși variază după diversele împrejurări, în cari ne aflăm. De ex. petrecerea îndelungată într'o localitate întunecoasă favorizează producerea visiunilor, singurătatea și lipsa de excitații auditive promovează halucinațiunile auzului, șcl. De altă parte, iritațiunea excesivă a organelor sensoriale are același rezultat ca și absența totală a impresiunilor externe. Tocmai de aceea halucinațiile vizuale obvin mai adesea la pictori, ear acelea ale auzului la muzicanți, șcl.

e) Influența asociațiunei.

În multe casuri forma halucinațiunei se determină prin asociațiunea reprezentațiilor. După cum sînt reprezentațiile predominante ale unui individ, așa vor fi și halucinațiile sale. De ex. visionarul religios vede sfinți, îngeri, șcl. În casuri de acestea supraexcitația subiectivă se produce prin concentrarea exagerată a cugetării asupra unui obiect. Aci iritația psihică premerge celei fiziologice. Dar în toate casurile, punctul de plecare

al halucinațiunilor este iritabilitatea augmanteată a organelor sensoriale centrale. —

3. Ilusiunile.

a) Ființa lor.

Numim *ilusiuni* acele reprezentații halucinatorice, cari emanează din impresiuni sensoriale exterioare. De ex. în amurgul serii în loc de un trunchiu de arbore mi-se pare că vîd un om, șcl. Deci ilusiunile nu sînt decît percepțiuni sensoriale modificate parte prin reproducere, parte prin iritabilitatea organelor sensoriale centrale.

b) Comparația ilusiunei cu halucinațiunea.

Pe când halucinațiunea, în privința psihologică se bazează pe asociațiunea succesivă; pe atunci ilusiunea se produce prin asociațiunea simultană și anume ea este o asimilațiune de caracter halucinatoric.

c) Speciile ilusiunilor.

Ilusiunile sînt de *două* feluri, și anume: 1) *ilusiuni fisiologice*, la cari predomină percepțiunea sensorială, pe care imagina fantastică numai o completează, ori o modifică; de ex. când decorațiunile teatrale, trăsurile dure ale unui desemn ni-se par a fi obiecte reale; 2) *ilusiuni fantastice*, la cari au rol principal imaginile reproduse și elementul fantastic de ex. halucinatorului i-se pare, că niște pocnituri ușoare sînt tunete, șueratul vîntului e musică cerească, sau în umbra sa proprie el vede ființe fantastice, cari îl persecută, șcl.

d) Condițiunile cari favorează producerea ilusiunilor.

Impresiunile sensoriale nedeterminate Fantasia poate transforma liber impresiunile sensoriale mai ales atunci, când acestea sînt foarte nedeterminate. De ex. fantasia omului normal poate să-și închipue în conturul norilor, în munții și stîncile îndepărtate șcl. șcl. cele mai diverse și bizare figuri. Imaginile fantastice provocate prin aspectul norilor le descrie de ex. Shakespeare în dialogul dintre Hamlet și Polonius, actul al 3-lea, finea scenei a 2-a. Polonius, vede în aceeași formă nehotărită de nori, rînd pe rînd acusi o cămilă, acusi o nevêstuică, acusi o balenă, după cum fi spunea Hamlet, că se vede una sau alta. Gōthe în o poemă a sa, descrie ilusiunile fantastice astfel: *Vezi arbori după arbori cum trec repede 'nainte, și piscurile ce se 'nelină și nasurile lungi de stîncă cum horăe, cum suflă. Eminescu zice într'un loc: „Și străvezial demon prin aer când să treacă atinge 'ncet arama cu zimții aripei sale, de auzi din ea un vaer, un aiurit de jale“; și mai jos: „prin foreste sparte, prin uși ține vîntul, se pare că vrăjește și că-i auzi cuvîntul“ șcl. șcl.*

Influența asociațiunei. În ilusiuni foarte ușor se intrupează imagini, cari stau în legătură de asociațiune cu reprezentațiile curente ale conștiinței. De ex. indivizii, cari cred în duhuri, sînt dispuși de a vedea în imaginile proiectate de umbra nopții figura unei persoane răposată cu câte-va zile mai înainte, șcl.

Influența emoțiilor. Sub imperiul unei emoțiuni, cum e de ex. frica, asemenea simțem induși foarte ușor în iluziune, deoarece-ce emoțiunea ne predispozează de a vedea obiectele în conformitate cu dinsa. Tot așa și când suntem stăpâniți de o pasiune. De ex. năluci, strigoi, șcl. vede numai acela care se teme de ele, pentru cel cu mintea sănătoasă toate acestea vederi nu există, șcl.

4. Somnul și visurile.

a) Caracterizarea stării de somn.

Omul adormit se deosebește de cel deșteptat prin *absența tuturor acțiunilor conștiente*. În stare de somn lipsesc funcțiunile, pe care le atribuim *cerebrului*. Numai cerebrul și părțile centrale subordonate lui, adică organele de percepțiune și de mișcare voluntară au trebuință de repaos, pe când organele, cari lucrează continuu și involuntar, ca de ex. inima, plămânile, șcl., își continuă funcția lor fără întrerupere, dela începutul până la finea vieții.

b) Causele somnului.

Causele fiziologice. Producerea somnului se explică așa: că sub durata activității fibrelor și celulelor nervoase, în urma proceselor de asimilație și de desasimilație, se acumulează în creri anumite produse chimice, cari au efect amorțitor, în tocmai ca substanțele adormitoare, de ex. morfina, acidul lactic, șcl. Și când energia disponibilă a sistemului nervos este exhaustată până la un grad oare-care, se ivește somnul ca o stare, în care, prin odichnirea mușchilor și prin micșorarea producțiunii de căldură, se acumulează în nervi o nouă cantitate de energie.

Causele psihofizice. Obosirea sistemului nervos este numai condiția generală dela care atârână mai ales durata și profunditatea somnului, dar cauza intimă, prin care se produce starea de somn, provine dela o anumită schimbare directă a organelor centrale, schimbare ce se naște în mod normal, când atențiunea este suprimată sau diminuată. De ex. animalele adorm, dacă le substragem excitațiile sensoriale obicinuite. Acest fenomen se poate observa și la oamenii, cari nu prea sînt obișnuiți la ocupații intelectuale. Excitațiile sensoriale, cari se repetă uniform, de ex. baterile line ale unui ciasornic, asemenea pot să provoace somn, și încă cu atât mai tare, că ele abat atențiunea dela ocupațiile intelectuale. Pe baza acestor date putem afirma, că regiunea centrală, a cărei modificare funcțională provoacă somnul, este organul central al a percepțiunii. În starea de somn funcțiunea acestui organ este oprită. Tocmai de aceea impresiuni exterioare de intensitate moderată nu se mai pot apercepe, și probabil și reproducerea dispar treptat.

c) Fazele somnului.

Ostenirea sistemului nervos se manifestă în aceea, că *sensurile* devin din ce în ce mai neaptele de a primi impresiunile exterioare, și anume mai întâi se obosesc nervii vederii, apoi cei olfactivi și gustativi, mai îndelungat veghează nervii auzului și ai pipăitului. Deci somnul are mai multe faze. Faza primă e *somnolența*, când sensurile încep a perde din energia și agerimea lor, omul numai poate să rămână deșteptat și toate funcțiunile psihice se în-

greuează. A doua fază e *semisomnul* sau *dormitarea*, după care nu preste mult urmează *somnul profund*, ca faza a treia, când obosirea sistemului nervos se urcă la culme și impresiunile externe nu se percep de loc, sau numai de tot debil. După-ce sistemul nervos s'a odichnit în deajuns, somnul profund earăși trece în semisomn, după care urmează *deșteptarea*.

d) Reaparitiunea conștientei în stare alterată.

În multe cazuri somnul e o stare de inconștiență completă. Dar sub durata somnului se modifică mișcarea sângelui în creri, și tocmai această modificare excită centrele nervoase sensoriale și face să reapară conștiența în stare alterată. Represențațiunile conștiente alterate în somn se numesc: *visuri*. Starea de alteție a conștientei se manifestă în următoarele fenomene: 1) imaginile aducerii-aminte au un caracter de halucinațiune. 2) din impresiunile externe nu se formează percepțiuni sensoriale, ci iluziuni, 3) a percepțiunea e modificată, așa încât de judecată normală nu mai poate fi vorbă.

e) Caracterizarea stării de vis.

Visarea este o funcțiune psihică produsă în starea de somn. Cu privire la producerea stării de vis observăm, că ea are loc numai atunci, când capetele periferice ale nervilor sensibili nu sînt încă atât de obosite, încât să nu mai poată primi impresiuni externe, sau nervii, sînt atât de iritați, încât capetele lor centrale pot funcționa și fără excitații externe. De aci urmează, că visarea nu e un moment esențial al somnului. Ea nu e odichnire completă. Visarea multă ne obosește. În somnul profund nu avem visuri. Ele sînt mai numeroase în semisomn.

f) Formele visurilor.

Iluziunile fiziologice. Cele mai multe visuri sînt *iluziuni*, provocate prin impresiunile sensoriale line, cari nu dispar nici odată sub durata somnului. De ex. o poziție incomodă a corpului produce în omul dormitor visul unei munci obositoare, șcl. O ușoară durere intercostală se transformă în iluziunea, că un inamic ne împunge cu pumnalul, sau că ne mușcă un animal furios, șcl. Mișcările cele mai neînsemnate ale corpului, prin repesențația fantastică, se exagerează foarte tare; de ex. ne întindem puțin piciorul, și îndată visăm, că picăm din vârful unui turn înalt; ritmul respirațiunii provoacă visul, că sburăm în aer, șcl.

Fantasmeele și halucinațiunile. Între visurile cari provin dela impresiuni sensoriale, se amestecă și altele, cari își au isvorul în *reproducțiunea pură*. Suvenirile zilelor trecute, mai ales acelea, cari au făcut impresie profundă asupra noastră, sau au fost însoțite de emoțiuni puternice, se reoglindă în visurile noastre. De ex. imagina unui amic care a răposat nu de mult de obicei ne apare în vis, din cauza impresiunii profunde, ce a făcut-o asupra noastră, moartea și înmormântarea lui, șcl.

Mișcările corporale de caracter ilusoric. Une-

ori visurile pot să provoace o coexcitațiune în părțile motorice centrale. Cu reprezentațiile visului se combină adesea sunuri articulate, precum și mișcări pantomimice de ale brațelor și picioarelor. Toate mișcărilor corporale executate în vis au un caracter ilusoric. De ex. omul noctambul se urcă pe fereastră, pentru-că își închipue, că e ușa; altul se luptă cu soba, cugetând, că aceasta e un inamic al său, șcl. Sînt și casuri, când ocupațiile obicinuite ale zilei sînt continuă în vis, precum în reprezentație, așa și în mișcare, de ex. școlarul noctambul continuă lucrarea unei teme, servitoriul curățește vestmintele, șcl.

5. Stările hipnotice.

a) Caracteristica lor.

Sub numele de *hipnotism* cuprindem o serie de stări, cari samănă cu somnul, dar se deosebesc de acesta prin faptul, că numai o parte din funcțiunile, cari pausează sub durata somnului, sînt oprite. Și pe cînd funcția unor centre nervoase este oprită pe atunci alte centre lucrează cu *energia augmentată*.

b) Modurile de producere ale stării hipnotice.

Inclinațiunea de a căde în stare hipnotică atîrnă dela dispoziții individuale și se poate provoca, numai dacă se aplică asupra individului supus experimentării, în mod intenționat, anumite *influențări exterioare*. Dacă influențarea are efect, se zice că individul este *mediu bun*.

Pentru a provoca forma comună a stării hipnotice, se aplică asupra mediului excitațiuni sensoriale uniforme, sau repetate în mod uniform, ca de ex. ușore impresiuni tactile, de ex. mișcările repetate ale mânilor în sus și în jos înaintea feței mediului, fixarea îndelungată a unui obiect strălucitor, de ex. a unui glob de metal, șcl., sau iritații sonore uniforme, de ex. tic-tacul unui ciasornic, șcl. Toți acești agenți favorisează aparițiunea stării hipnotice, sau chiar o provoacă direct.

c) Stadiile stării hipnotice.

În general putem distinge *trei grade* de hipnotic, și anume: 1) *letargia*, 2) *catalepsia*, și 3) *somnambulismul*. Fie-care grad precedent serve ca stare pregătitoare pentru gradul următor.

Letargia. Acest stadiu se deosebește puțin de un somn ușor: ochii se închid, respirația și palpitarea inimii devin mai line, corpul rămîne nemișcat în poziția condiționată de greutatea membrilor.

Catalepsia. În acest stadiu putem mișca membrele subiectului hipnotizat ori-cum, căci ele nu manifestă nici o rezistență, și rămîn în poziția, în care le așezăm, fie aceasta ori-cît de forțată. Transiția din stadiul prim în al doilea se poate opera, dacă ridicăm pleoapele mediului și lăsăm să între lumina în ochii săi. Dacă operația se aplică numai la un ochiu, *catalepsia* se va arăta numai în jumăta-

tea respectivă a corpului, pe cînd cealaltă jumătate va persista în letargie.

Somnambulismul. Acest stadiu ultim de stare hipnotică va aparê, dacă continuă a lucra agenții, cari au provocat *catalepsia*. Apariția *somnambulismului* se favorează cu deosebire prin atingeri ușoare aplicate la cap. Dar acest fenomen se poate provoca numai la indivizii, cari posed dispoziția recerută. În starea de *somnambulism* sensurile earăși încep a funcționa, dar conștiința e cu mult mai îngustă, decît în starea deșteptată, și în deosebi facultatea de a percepțiune se restringe numai la anumite impresiuni externe, pe cînd față de alte excitații sensoriale se poate arăta o *nesimțire* completă. Dintre toate influențele externe, cele emanate dela hipnotisator au efect mai puternic. Pe cînd individul hipnotizat de obicei nu observă cuvintele, strigarea pe nume, adresate lui de către alte persoane, și față de împusăturile de ac ori față de alte impresii dureroase arată analgesie totală, pe atunci el urmează semnele și execută punctual demanțațiunile hipnotisatorului, și conform acestei singure persoane își reproduce tot felul de reprezentații fantastice, cari adesea se înalță pînă la gradul de percepțiuni sensoriale reale.

(Va urma.)

Dr. P. Pipoș.

Prelegere din Gram. rom.

Înțelesul cuvintelor.

Fie-care vorbă, afară de articol, exprimă o noțiune. Dintre noțiuni unele sînt înrudite: munte, deal, codru, movilă, colină, ghețar, vulcan; sau: rid, surid, zimbesc; — iar altele sînt cu totul opuse: viață-morțe; zi-nopțe; alb-negru.

Cuvintele, cari arată noțiuni identice sau înrudite, se numesc *sinonime*, iar cele-ce exprimă noțiuni opuse, se zic *antonieme*. Sinonimele contribuiesc la înavușirea limbii, exprimând adese-ori diferitele nuanțe ale aceleiași noțiuni. Exemple:

1. eroism, vitejie, bravură, curaj, voinicie.
2. ostaș, oștean, soldat, militar, mercenar, cătană.
3. mândru, îngâmfat, sumet, arogant, superb, fălos, fudul, vanitos, ambițios, încreșut, fală-golă.
4. pricep, înțeleg, cunosc, știu.
5. nae, corabie, luntre, plută.
6. frumos, grațios, minunat, încântător, plăcut, drăgălaș, frumușel, fermecător, ademenitor.
7. zic, spun, grăesc, vorbesc, rostesc, povestesc, cuvîtez, predic, pledez, declar.
8. a porni, a pleca, a se duce, a merge, a umbla, a călători, a se depărta.

Cele mai multe sinonime arată noțiuni înrudite, iar identice numai puține. Dintre cuvintele, ce exprimă noțiuni identice, unele adese-ori sînt neologisme sau provincialisme. Noțiuni identice arată de

ex. : femeie și muere ; băiat copil și prunc ; secol și veac ; oră și cias ; vinars, rachiu, horincă și țuică, etc.

Observare. Une-ori, mai ales în stilul poetic și oratoric, spre a mări efectul, întrebuițăm mai multe sinonime unul după altul, începând cu cel mai slab și terminând cu cel mai puternic. De ex. :

„Insectele se streacă prin arbori țiuind, scirțuind, fluierând, șuerând (Od).“

Câte-odată schimbăm sinonimele : în locul unui cuvânt, ce arată o noțiune mai puternică, punem altul mai puțin expresiv, și viceversa. De ex. în loc de : frig zicem recelă ; în loc de risipitor : ușuratic sau : prea darnic ; în loc de neghiob : mărginit, simplu. Din contra : în loc de năcaz : nefericire ; în loc de lipsă : miserie ; în loc de : se grăbește : fuge.

Notă. Une-ori este de tot incorectă întrebuițarea unui sinonim în locul altuia. Așa nu este corect a zice : vin bătrân în loc de : vin vechi ; pere sălbatice în loc de : pere pădurețe ; calul mugesce în loc de : calul nechiază ; cărțile bătrâne în loc de : cărțile vechi etc.

Spre a pute aplica corect sinonimele, trebuie să cunoștem bine înțelesul lor, căci numai astfel va pute fi stilul nostru lămurit.

Două vorbe, cari se rostesc în același chip, dar au înțeles cu totul deosebit, se zic omonime. De ex. :

1. Ioan cară apă. Romul are 3 caré.

2. Mare ești Dómné și minunate sînt lucrurile tale.

Ai călătorit cândva pe mare ?

3. Cui u cu cuiu sê scote afară.

Cui dai acea carte ?

4. Mamiferele nasc pui vii. Unchiul meu are 3 vii.

Aș dori sê vii la noi.

Deprinderea CX. Arătați în scris : 1) sinonimele cuvintelor : pădure, câmp, alb, fug, cuget, înțelept, voință, sirguintă ; 2) antonimele cuvintelor : aspru, dulce, fință, vorbesc, mult, avuție ; 3) omonimele cuvintelor : sare, minte, port, pâr, ai, nouă.

Ioan Petranu.

D I V E R S E.

* „Enciclopedia Română.“ Lucrările pregătite pentru Enciclopedia inițiată de Asociațiune, după cum cetim în „Transilvania,“ înainteză acum cu pași repezi, așa că fasciculul prim va pute sê apară nesmintit încă în decursul verei. Întreprinderea se bucură neîntreput de simpatiile și sprijinul cercurilor noastre științifice-literare — și numărul colaboratorilor s'a mai sporit cu vre-o 22 de inși. Deoarece numărul esemplarelor, în care se va tipări Enciclopedia, se va fixa în proporțiune cu abonamentele întrate, doritorii de-a avé acéstă Enciclopedia sunt invitați a trimite comanda cât mai îngrabă la biroul Asociațiunei, ori la editorul W. Krafft în Sibiu. Este de dorit, ca sê se facă încă de acum un număr cât mai mare

de abonamente, deoarece suma destinată pentru ilustrațiuni crește în proporțiune cu abonamentele asigurate și astfel publicațiunea va fi cu atât mai bogat ilustrată, cu cât mai multe abonamente vor intra înainte de-a începe cu tipărirea.

* *Himen.* Tinérul Titus Valeriu Miu, conducătorul corului vocal din Ghiroc, ș'a încredințat de viitoare soție pe d-ra Elisabeta Marincu din Ghiroc. — Felicitările nóstre !

* *Numérul cuvintelor din limba română după origine.* Latine 8286, Albaneze 81, Americane 1, Arabe 36, Arabo-persane 3, Bulgare 140, Cehe 83, Celtice 1, Cimbre 1, Croate 29, Engleze 12, Evreești 8, Franceze 931, Germane 218, Grecești (vechi) 786, Greco-moderne 777, Indiene 1, Italiene 228, Medio-grecești 19, Medio-latine 82, Neo-slavone 22, Persane 10, Polone 105, Portugeze 1, Rusești 283, Rutenești 6, Sârbești 206, Slavonești 2174, Spaniole 6, Tătare 3, Turcești 615, Turco-arabe 270, Țigănești 9, Turco-persane 202, Ungurești 585, Veche-slavone 249, Necunoscute 2153. — Total : 18622.

* *Două piese musicale.* Dl. T. Popovici absolvent al cursului de armonie dela conservatorul din Iaș a tipărit două piese musicale : „Irmosul Paștilor“ compus pentru 3 voci femeiești (pe motive bis.) și „M'aș mărita“ cîntec popular armonizat pentru cor mixt (6 voci.)

Prețul unui exemplar 1 coroană.

Sê pot căpăta dela autorul, învățător în Lugoș, (Str Făgetului Nr. 7.)

* *Congres de cant și Musica bisericescă.* La 22 Iulie (stil nou) anul acesta se va serba la Reims (Franța) al XIV-lea centenar de la Botezul Francilor. Uvertura solemnă se va începe Miercuri séra (22 Iulie) și va continua în zilele de 23, 24 și 25 ale aceleiasi luni. Ca epilog se va executa o rugăciune, stil alla Palestrina în Basilic din Saint-Remi la mormântul apostolului cu acelaș nume.

Mai înainte însă se va țină un congres, în scopul despre care vorbim în ziua de 8 Maiu la orele 10 dimineța în una din sălile „Cercului Catolicilor“ din Reims ; ér după amiază o a doua sedință ; séra audițiunea orgei din biserica St. Jacques.

Invitațiile s'au lansat deja și se speră că numărul visitorilor va fi destul de mare, ținend sémă de însemnătatea acestui eveniment, atât de important. — R. S. C.

* *Mâncați mere !* Astfel scrie Dr. Stötzer în „Impărtășiri despre pôme și grădinărit.“ Merele sunt un mijloc, de-a îmbunătăți sănătatea omului. Merele nu numai, că dau corpului un nutremânt bun, ei ele sunt și un bun medicament, pentru-că conțin acid fosforic mai mult ca ori și care alt pom. Mai sănătos este de a se mânca mere înainte de culcare, deoarece : 1) au o influență bună asupra creerilor ; 2) ușurează ficatul, 3) influențeză asupra somnului, producend un somn ușor și liniștit, 4) desinfecteză mirosul neplăcut, ce se produce din cauza dinților stricați, 5) adună acreala de prisos a stomacului. 6) paralizeză derturbările heromoidale, 7) ajută la activita-

tea rinichilor, 8) împedecă formarea pietrilor în stomac, 9) ajută mistuirea și 10) e un bun remediu contra durerii de grumădi.

* In care sat este cel mai mare sgomot? *

La apropierea de Tripolis, în Africa nordică, se află o comună numită Amruz. Nu există comună în lumea întregă, în care să se facă mai mult sgomot ca aici. Locuitorii din Amruz sunt dela cel mai mic până la cel mai mare, toți Jidani și toți, afară de Rabinerul, sunt fauri de profesiune. De dimineața până seara nu se aude în acea comună decât sunetul ciocanelor. Bătrânii, cari nu mai pot ridica ciocanul suflă cu foii. Cei mai mulți dintre ei pregătesc săbii și iatagane, pe cari le lifereză Arabilor. Armele pregătite de Jidani din Amruz sunt vestite între locuitorii de pe acolo, și fac negoț cu ele până la țărmul Nigerilor.

Conchemare.

Conform decisului adunării generale din anul trecut ținută în Chelmac, — conchemăm adunarea generală a „Reuniunii învățătorilor români gr. or. din tractul protopopesc al Lipovei“ pe 25 Aprilie 7 Maiu a. c. adevă Joi, după S-Georgiu în comuna Capolnaș, la care cu onoare invităm pre P. T. membri și amici ai școlii.

Pentru pertractarea lucrărilor am statorit următorul : program.

Ș e d i n ța I.

1. La 7 ore dimineața, participare la chemarea „Duchului sfânt“ și deschiderea adunării generale, ce se va ține în biserica parochială.

2. La 8 ore întrunire în școla D-lui învățator I. Micu, pentru ascultarea prelegerei practice, din Religie, iar după ieșirea băeților, va fi conferință didactică asupra prelegerei ținute.

3. La 1/2 10 ore întrunire în școla D-lui învățator E. Oltean pentru ascultarea prelegerei practice din Constituție și conferință didactică, ca în punct 2.

4. După prelegerea practică, încasarea taxelor dela membri Reuniunii, înscrierea de membri noi și alegerea comis. p. censurarea rapórtelor: Comitetului, cassarului ș. a.

5. La 12 ore masă comună.

Domnii, cari voesc a prânzi la masa comună, sunt poftiți a se insinua, până la 20 April. 2 Maiu la Dlu învățator E. Olteanu în Capolnaș.

Ș e d i n ța II.

6. La 2 ore după prânz repórtel: comisiunilor din punct 4.

7. Raportul lui I. Tuducescu, ca delegat, la jubileul Reun. învățătorilor din diecesa Caransebeșului, și la desvălirea monumentului C. D. Loga.

8. Disertațiunile ce se vor insinua, și propunerii diverse.

9. Defigerea timpului și locului adunării viitoare.

10. Alegerea comisiei p. autenticarea protocolului.

11. Încheierea adunării generale, — și la 5 ore pornire spre Soborșin — la gară.

Dat în șed. comitet. reun. ținută în Lipova la 14/26. Mart. 1896.

Voicu Hamsea,
protopop și președinte.

Georgiu Iosif
notar.

P. T. Membri și óspeți, cari vor veni cu trenul de cătră Arad, vor fi așteptați „Mercuri seara“ de comitetul de primire, la gara din Soborșin, și duși cu trásurile până la Capolnaș.

Convocare.

Reuniunea cercuală a învățătorilor gr. or. români din cercul protopresbiteral al Chișineului își va ține adunarea ordinară de estimp în 11 Maiu n. a. c. dimineața la 8 ore în Comuna Nădab, la școla conmembrului Demetriu Boariu, la care D-nii membrii ai reuniunii prin acesta se invită cu tot respectul. Membrii reuniunii au să notifice scusele pentru eventuala lor absentare presidiului.

Bichiș, la 1 Maiu n. 1896.

Florian Popoviciu, m. p.
președinte.

Concurse.

Concursul publicat în N-rii 3, 4 și 5 ai fóiei „Biserica și Școla“ din a. c. pentru deplinirea parochiei vacante din Hodoni, (protopresbiteratul Timișorii), conform rezoluțiunii Venerabilului Consistoriu eparchial dto 8/20 aprilie 1896 N-rul 1855, prin acesta se escrie de nou, cu aceleași condițiuni de beneficiu și prezentare în parochiă. Recursele sunt a se adresa în termen de 30 de zile dela prima aparițiune a acestui concurs repetit, în organul diecesan, la concernintele oficiu protopresbiteral al Timișorii (Fabric). Comitetul parochial.

Cu consensul protopresb. tractual Dr. TR. PUTICĂ, m. p.

LICITAȚIUNE MINUENDĂ.

Pentru acoperirea cu pleu negru de fer cintuit a acoperemintului dela biserica română gr. ort. din Batta, văpsirea acoperemintului și a turnului, precum și aurirea crucilor, apoi facerea cietrnelor din pleu de cint conform formulațiunii din condițiunile de licitare — se escrie licitațiune minuenda carea se va ținea în 13/25. Maiu. 1896. în localitatea școlii din Batta la 11 ore nainte de ameađi.

Prețul lucrului și a materialului e statorit în suma de 1054 fl. 98 cr. v. a.

Reflectanții măiestrii cari doresc a întreprinde această lucrare sunt poftiți a-și innainta ofertele lor în scris până în ziua de 5/17 Maiu 1896; comitetului parochial din Batta provăđute cu vadiul de 10%, ér în ziua de 13/25. Mai 1896 când se va ține licitațiunea publică după legitimarea depunerii vadiului de 10% pot licita și oral.

Condițiunile de licitare se pot vedé ori și când la oficiul parochial din Batta.

Batta la 15. Aprilie. 1896.

Comitetul parochial.

Ioanu Miloșiu, m. p.
preș. com. și sin. par.